

การตัดสินใจปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกรใน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน

กฤติชญ์ สุขอึ้ง^๑ ชญานนท์ ปาหล้า^๒

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ เกษตรกรที่ประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์บ้านเขตวัน ตำบลสันทะ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน 165 คน สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และปัจจัยด้านต้นทุนการผลิตส่งผลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในระดับมาก ดังนั้นแนวทางในการลดพื้นที่ทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และพัฒนาอาชีพการเกษตรต้องมีการส่งเสริมการปลูกพืชใช้พื้นที่น้อย และปลูกในพื้นที่ลาดชันได้ รวมทั้งสร้างรายได้ที่เพียงพอในครัวเรือน และมีตลาดรับซื้อที่มั่นคง

คำสำคัญ: ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์, การตัดสินใจ, จังหวัดน่าน

^๑ อาจารย์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย E-mail: nsukung@gmail.com

^๒ นักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย E-mail: nsukung@gmail.com

วันที่รับบทความ: 5 กันยายน 2563 วันที่แก้ไขบทความ: 7 มกราคม 2564 และวันตอบรับบทความ: 5 กุมภาพันธ์ 2564

Maize Farmer's Decisions in Nanoi District, Nan Province

Krittawit Suk-ueng^a Chayanon Pa-lha^b

Abstract

The purpose of this research is to consider factors influencing on decision making in maize farming. One hundred sixty-five people of maize farmers were selected. Statistical analysis was percentage, mean and standard deviation. From the results, environmental factors appropriate to the growth of maize and the factors of production cost have influenced decision making in maize farming. Therefore, the way to reduce the area of maize farming and agricultural development must promote plants that use of smaller area. Moreover, enough income in the household and have a stable market.

Keywords: Maize, Decisions, Nan Province

^a Lecturer, Faculty of Science and Technology, Chiang Rai Rajabhat University, Chiang Rai, E-mail: nsukung@gmail.com

^b Undergraduate student, Faculty of Science and Technology, Chiang Rai Rajabhat University, Chiang Rai, E-mail: nsukung@gmail.com

Received: 5 September 2020, Revised: 7 January 2021, Accepted: 5 February 2021

บทนำ

ประชากรมนุษย์ที่เพิ่มมากขึ้นส่งผลให้มนุษย์ต้องการที่อยู่อาศัย และพื้นที่ในการประกอบอาชีพเพิ่มขึ้น จึงก่อให้เกิดปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าส่งผลให้พื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2557 ลดลงจากปี พ.ศ. 2516 ถึง 36,281.5 ล้านไร่ (ร้อยละ 11.6) ซึ่งสาเหตุสำคัญ คือ การขยายพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ โดยเฉพาะพื้นที่ในจังหวัดน่านมีการขยายพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เพิ่มขึ้นในช่วง 10 ปี ที่ผ่านมา (พ.ศ. 2548-2557) จาก 300,000 ไร่ เป็น 803,050 ไร่ ส่งผลให้พื้นที่ป่าไม้ของจังหวัดน่านลดลงเหลือเพียง 4.6 ล้านไร่ (Forest Land Management Office, 2014) ดังนั้น การพัฒนาอาชีพการเกษตรที่ส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกพืชชนิดอื่นแทนการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์จึงมีความสำคัญเพื่อฟื้นฟูพื้นที่ป่า และให้เกษตรกรลดพื้นที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (Pongkitworasin & Talerngsri, 2015)

แนวทางที่มีประสิทธิภาพในการช่วยพัฒนาอาชีพการเกษตร คือ การใช้แบบสอบถามในการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และความต้องการของเกษตรกรในการเลือกปลูกพืชชนิดอื่นแทนการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เนื่องจากสามารถช่วยในการศึกษากลไก และปัจจัยในการเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อลดการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ลาดชัน และนำเสนอประโยชน์กับเกษตรกรในด้านของผลตอบแทนที่สูงขึ้นและสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น โดยถ้าเกษตรกรมีความตระหนักถึงประโยชน์จากป่า ทำให้เกษตรกรมีความต้องการคืน และรักษาผืนป่า นอกจากนี้การบังคับใช้กฎระเบียบข้อบังคับที่มีประสิทธิภาพต้องให้ประชาชนในพื้นที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับและดูแลทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ (Pongkitworasin & Talerngsri, 2015)

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกร และเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาอาชีพการเกษตรแก่เกษตรกรตามแนวทางของโครงการหลวง

การทบทวนวรรณกรรม

1. พื้นที่การเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่ส่งผลต่อพื้นที่ป่าไม้ในประเทศไทย

จากข้อมูลของสำนักงานจัดการที่ดินในปี พ.ศ.2557 รายงานว่าพื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2516 มีพื้นที่ 138.6 ล้านไร่ (ร้อยละ 53.3 ของพื้นที่ประเทศไทย) ต่อมาในปี พ.ศ. 2557 ประเทศไทยเหลือพื้นที่ป่าไม้เพียง 102.3 ล้านไร่ (ร้อยละ 31.6 ของพื้นที่ประเทศไทย) ซึ่งจะเห็นได้ว่าพื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2557 ลดลงจากปี พ.ศ. 2516 ถึง 36,281.5 ล้านไร่ (ร้อยละ 11.6 ของพื้นที่ประเทศไทย) โดยเฉพาะพื้นที่ป่าไม้ในภาคเหนือมีการลดลงของพื้นที่ป่าไม้อย่างรวดเร็ว โดยเมื่อปี พ.ศ. 2516 ภาคเหนือมีพื้นที่ป่าไม้ 71 ล้านไร่ (ร้อยละ 67 ของพื้นที่ภาคเหนือ) ต่อมาในปี พ.ศ. 2557

ภาคเหนือเหลือพื้นที่ป่าเพียง 56.5 ล้านไร่ (ร้อยละ 52.6 ของพื้นที่ภาคเหนือ) ซึ่งจะเห็นได้ว่าพื้นที่ป่าไม้ในภาคเหนือ ในปี พ.ศ. 2557 ลดลงจากปี พ.ศ. 2516 ถึง 14.5 ล้านไร่ (ร้อยละ 14.4 ของพื้นที่ภาคเหนือ) ปัญหาการลดลงของพื้นที่ป่าไม้ในภาคเหนือมีสาเหตุสำคัญมาจากการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้เพื่อขยายพื้นที่ทางการเกษตร โดยเฉพาะการขยายพื้นที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ จังหวัดน่านเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคเหนือที่ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยเฉพาะการทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ โดยในปี พ.ศ. 2547 จังหวัดน่านมีพื้นที่ป่าไม้ 5.3 ล้านไร่ (ร้อยละ 74 ของพื้นที่จังหวัด) ต่อมาในปี พ.ศ. 2556 จังหวัดน่านมีพื้นที่ป่าไม้ เหลือเพียง 4.7 ล้านไร่ (ร้อยละ 61 ของพื้นที่จังหวัด) (Forest Land Management Office, 2014)

ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญชนิดหนึ่งของประเทศไทยที่ทำรายได้สูงถึงปีละ 10,000 ล้านบาท เกษตรกรในประเทศไทยปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 90 ของการปลูกข้าวโพด เพื่อนำไปผลิตอาหารสัตว์ จากสถิติการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของประเทศไทย พบว่ามีปริมาณการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เพิ่มขึ้นจากประมาณ 2 ล้านตันในปี พ.ศ. 2513 เป็นถึง 5.1 ล้านตัน ในปี พ.ศ. 2557 โดยเฉพาะจังหวัดน่าน ที่มีพื้นที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็วโดยในปี พ.ศ. 2548 จังหวัดน่านมีพื้นที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ประมาณ 3 แสนไร่ แต่ในปี พ.ศ. 2552 พื้นที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เพิ่มขึ้นเกือบ 9 แสนไร่ และในปี พ.ศ. 2557 จังหวัดน่านมีพื้นที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ 803,050 ไร่ (ประมาณร้อยละ 10 ของพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในประเทศไทย) และคาดว่าจะมีผลผลิตเกือบ 0.5 ล้านตัน (Pongkitworasin & Talerngsri, 2015)

จากลักษณะทางกายภาพของจังหวัดน่านที่พื้นที่ส่วนใหญ่ (ประมาณร้อยละ 85) เป็นที่ลาดชัน มีฝนตกในช่วงกลางปี และมีระบบชลประทานจำกัด ทำให้เกษตรกรในจังหวัดน่าน (โดยเฉพาะที่อยู่ในพื้นที่ลาดชัน) เลือกปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ดังนั้นข้าวโพดเลี้ยงสัตว์จึงเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของจังหวัดน่าน เนื่องจากเป็นพืชที่สามารถปลูกในพื้นที่ลาดชันได้ดี ต้องการน้ำน้อย ปลูกได้ง่าย และมีผู้รับซื้อแน่นอน เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในจังหวัดน่านเกือบทั้งหมดเป็นเกษตรกรรายย่อย โดยปลูกเป็นพืชเชิงเดี่ยว ส่วนใหญ่ปลูกตามพื้นที่ลาดชัน เกษตรกรมีพื้นที่เพาะปลูก 10-100 ไร่ต่อครัวเรือน มีผลผลิตต่อไร่อยู่ระหว่าง 400-1,200 กิโลกรัม การปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในจังหวัดน่านมีผลผลิตต่อไร่ค่อนข้างสูง เนื่องจากพื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์ และมีการใช้สารเคมีในการผลิตในระดับที่ค่อนข้างสูง การปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในจังหวัดน่านมีทั้งการปลูกในพื้นที่ราบและพื้นที่ลาดชัน เกษตรกรที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในที่ราบส่วนใหญ่ใช้ระบบขายสด โดยเกษตรกรเก็บเกี่ยวข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ทันทีที่สามารถเก็บผลผลิตได้ ทำให้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่ได้มีความชื้นสูง และมีราคาต่อหน่วยที่ต่ำ แต่ได้ผลผลิตต่อไร่สูง เกษตรกรที่ปลูกในที่ราบได้ผลผลิต 950 กิโลกรัมต่อไร่ และเกษตรกร บางรายสามารถปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ได้ปีละ

2 ครั้ง ซึ่งสามารถทำนาหรือปลูกพืชชนิดอื่นได้หลังจากเก็บเกี่ยวข้าวโพด ทำให้เกษตรกรที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในที่ราบมีรายได้ต่อปีสูงกว่าเกษตรกรที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์บนพื้นที่ลาดชัน (Pongkitworasin & Talerngsri, 2015)

2. ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มีชื่อสามัญว่า Maize หรือ Corn และมีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Zea mays* L. ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เป็นพืชที่อยู่ในตระกูลหญ้า (Family Gramineae) ซึ่งจัดอยู่ใน Tribe Maydeae การเจริญเติบโต และพัฒนาการของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ตั้งแต่ระยะเริ่มงอกจนถึงระยะเก็บเกี่ยวสามารถจำแนกระยะการเจริญเติบโตตามช่วงการเจริญเติบโต (Waijaroen, Homyarmyen, Marangsri, Srisuphalorn, & Daungkamol, 2013) ดังนี้

- 1) ระยะการเจริญเติบโตทางลำต้นและใบ เป็นระยะเริ่มตั้งแต่ที่เยื่อหุ้มลำต้นโผล่พ้นผิวดินจนถึงระยะออกดอกตัวผู้ ระยะนี้ใช้เวลาประมาณ 45-55 วัน
- 2) ระยะออกดอก เป็นระยะตั้งแต่ดอกตัวผู้บานจนถึงระยะที่ไหมโผล่พ้นกาบหุ้มฝัก ตลอดจนระยะผสมเกสร ใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 5-15 วัน
- 3) ระยะการสะสมน้ำหนักรวมเมล็ด เป็นระยะที่เมล็ดมีการสะสมแป้งในเมล็ดจนถึงระยะที่เมล็ดหยุดการพัฒนา ใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 35-45 วัน
- 4) ระยะสุกแก่ทางสรีระ เป็นระยะที่มีชั้นเนื้อเยื่อสีดำปรากฏที่ส่วนโคนของเมล็ด ในระยะนี้การสะสมน้ำหนักรวมจะสิ้นสุดลง และเป็นระยะที่ข้าวโพดมีน้ำหนักรวมสูงที่สุด
- 5) ระยะสุกแก่เก็บเกี่ยว เป็นระยะที่ต้นและใบของข้าวโพด รวมทั้งกาบหุ้มฝักแห้งจะคลាយตัวจากฝัก และเมล็ดมีการลดความชื้นอย่างต่อเนื่องตามสภาพอุณหภูมิ และความชื้นของบรรยากาศ

สภาพพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เป็นพื้นที่ดอน หรือพื้นที่ลุ่มไม่มีน้ำขัง ความสูงจากระดับน้ำทะเลไม่เกิน 1,000 เมตร และอุณหภูมิที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตเฉลี่ย 25-35 องศาเซลเซียส ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์สามารถขึ้นได้ในดินเกือบทุกชนิด แต่จะให้ผลผลิตต่างกันในแต่ละชนิด ซึ่งลักษณะของดินที่เหมาะสมต่อการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ควรเป็นดินร่วนถึงดินเหนียว มีการเก็บกักความชื้น การระบายน้ำดี ถ่ายเทอากาศดี และมีค่าความเป็นกรด-ด่าง ระหว่าง 5.5-8 ดังนั้นข้าวโพดเลี้ยงสัตว์จึงสามารถปลูกได้เกือบทุกภาคของประเทศไทย (Waijaroen et al., 2013)

3. โครงการหลวงและโครงการขยายผลโครงการหลวง

1) ประวัติความเป็นมาของโครงการหลวง

ในปี พ.ศ. 2512 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรชีวิตของชาวเขาที่ บ้านดอยปุยใกล้พระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์ จึงทรงทราบว่าชาวเขาปลูกฝิ่นแต่ยากจน

ดังนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงพระราชทานเงินจำนวน 200,000 บาท ให้สถานีทดลองดอยปุย ซึ่งเป็นสถานีทดลองไม้ผลเขตร้อนของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สำหรับจัดหาที่ดินเพื่อดำเนินงานวิจัยไม้ผลเขตร้อนเพิ่มเติมจากสถานีวิจัยดอยปุยซึ่งมีพื้นที่คับแคบ ซึ่งเรียกพื้นที่นี้ว่า สวนสองแสน ต่อมาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งโครงการหลวงขึ้น โดยมี หม่อมเจ้าภีศเดช รัชนี เป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการในตำแหน่งผู้อำนวยการ โดยมีชื่อเรียกในระยะแรกว่า “โครงการหลวงพระบรมราชานุเคราะห์ชาวเขา” และได้ตั้งสถานีเกษตรหลวงอ่างขางเพื่อเป็นสถานีทดลองการปลูกพืชเขตร้อนชนิดต่าง ๆ ในบริเวณหุบเขาสูงของดอยอ่างขาง ตำบลม่อนปิน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีเป้าหมายสำหรับการดำเนินงาน (Royal Project Foundation, 2016) ได้แก่ ช่วยชาวเขาเพื่อมนุษยธรรม ช่วยชาวไทยโดยลดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ คือ ป่าไม้และต้นน้ำลำธาร กำจัดการปลูกฝิ่น และรักษาดิน และใช้พื้นที่ให้ถูกต้อง คือ ให้ป่าอยู่ส่วนที่เป็นป่า และการทำไร่/ทำสวน อยู่ในส่วนที่ควรเพาะปลูก โดยต้องไม่ให้พื้นที่ป่าและพื้นที่เพาะปลูกกรุกล้ำซึ่งกันและกัน

2) โครงการขยายผลโครงการหลวง

การดำเนินงานของมูลนิธิโครงการหลวง ทำให้ชุมชนชาวไทยภูเขาที่มีความเป็นอยู่ที่ด้อยลงอย่างใดก็ตามประชาชนบนพื้นที่สูงหลายพื้นที่ได้ยื่นหนังสือถึง หม่อมเจ้าภีศเดช รัชนี เพื่อขอความช่วยเหลือให้โครงการหลวงเข้าไปช่วยพัฒนาพื้นที่ และช่วยเหลือประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ดังนั้น หม่อมเจ้าภีศเดช รัชนี จึงมีรับสั่งให้สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ดำเนินงานโครงการขยายผลโครงการหลวงขึ้นโดยให้สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ดำเนินการขยายผลจากความสำเร็จของโครงการหลวงไปสู่ชุมชนบนพื้นที่สูง โดยเฉพาะพื้นที่สูงที่มีความลาดชันมากกว่าร้อยละ 35 ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ 67.2 ล้านไร่ ใน 20 จังหวัด ได้แก่ กาญจนบุรี กำแพงเพชร เชียงราย เชียงใหม่ ตาก น่าน ประจวบคีรีขันธ์ พะเยา พิษณุโลก เพชรบุรี เพชรบูรณ์แพร่ แม่ฮ่องสอน ราชบุรี เลย ลำปาง ลำพูน สุพรรณบุรี สุโขทัย และอุทัยธานี เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูงเป็นชาวเขาที่มีสภาพยากจน และมีพฤติกรรมที่ต้องบุกรุกทำลายป่าเพื่อหาพื้นที่เพาะปลูกใหม่ เนื่องจากพื้นที่การเกษตรเดิมเสื่อมความอุดมสมบูรณ์ และผลผลิตต่ำ นอกจากนี้ชาวเขามิการใช้สารเคมีในการเกษตรปริมาณมากทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น และสร้างปัญหาต่อทั้งสุขภาพของเกษตรกร และผู้บริโภค รวมทั้งสร้างปัญหาความขัดแย้งของชุมชนระหว่างพื้นที่ต้นน้ำและปลายน้ำ และเกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชนในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ดังนั้นสถาบันวิจัยพื้นที่สูงจึงต้องแก้ไขปัญหาระดับพื้นที่ ตามยุทธศาสตร์ของการพัฒนาประเทศ โดยนำต้นแบบการพัฒนาที่ยั่งยืนจากโครงการหลวงไปปรับใช้อย่างเหมาะสมเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงตามศักยภาพของสังคมท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งปรับเปลี่ยนแนวคิด ความเชื่อและค่านิยมของชุมชนบนพื้นที่สูง ที่มุ่งสร้างรายได้ของแต่ละบุคคล และ

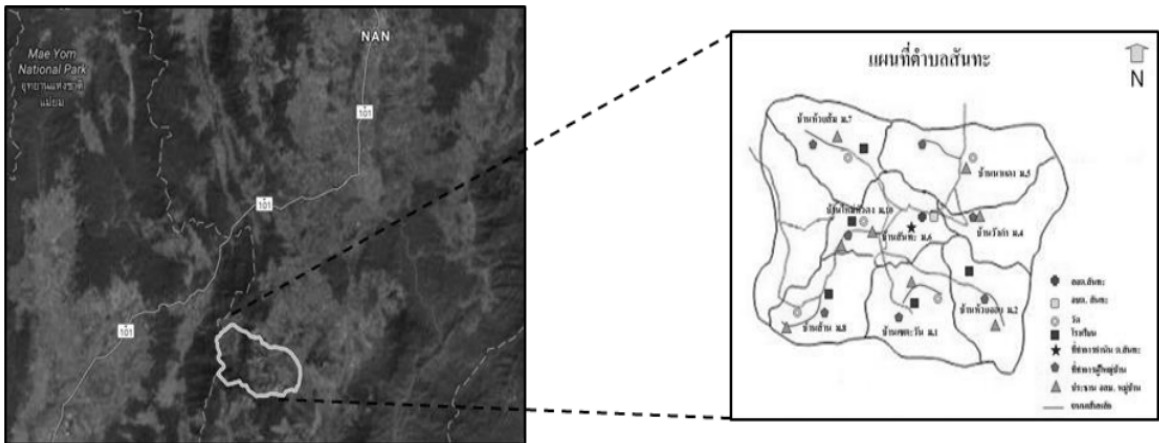
เพาะปลูกตามกระแสของตลาดโดยขาดความรู้ความเข้าใจที่ดี มาเป็นการเพาะปลูกและประกอบอาชีพบนฐานของการเรียนรู้และคำนึงถึงความเหมาะสมของสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น รวมทั้งกระตุ้นให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนกับหน่วยงาน และองค์กรต่าง ๆ เพื่อร่วมกันพัฒนาการเกษตรในพื้นที่สูง (Highland Research and Development Institute, 2016)

3) โครงการขยายผลโครงการหลวงขุนสถาน

โครงการขยายผลโครงการหลวงขุนสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน เป็นโครงการที่มีนโยบายในการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพด้านการเกษตรโดยนำเทคโนโลยีจากโครงการหลวงมาใช้เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้ และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น องค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน ได้มีหนังสือถึง ประธานมูลนิธิโครงการหลวง เพื่อขอรับการสนับสนุนการพัฒนาเกษตรบนพื้นที่สูงในพื้นที่บ้านแสนสุข หมู่ที่ 9 ตำบลสันทะ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน แต่เนื่องจากหมู่บ้านที่ขอเข้าร่วม คือ บ้านแสนสุข หมู่ที่ 9 มีขอบเขตไม่ชัดเจนโดยเป็นหมู่บ้านที่แยกมาจากบ้านขุนสถาน หมู่ที่ 3 และมีพื้นที่การเกษตรกระจายอยู่ในเขตของทั้ง 2 หมู่บ้าน ที่ว่าการอำเภอนาน้อย จึงได้มีหนังสือแจ้งขอให้ทั้ง 2 หมู่บ้าน เข้าร่วมโครงการขยายผลโครงการหลวง ต่อมาสถาบันและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ได้เข้าไปสำรวจพื้นที่เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2552 เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหา และความต้องการพัฒนา และจัดทำรายงานเสนอประกอบการพิจารณาเป็นพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงในพื้นที่ใหม่ และดำเนินการก่อสร้างอาคารสำนักงานโครงการขยายผลโครงการหลวงขุนสถาน เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2554 เพื่อส่งเสริมและพัฒนาอาชีพด้านการเกษตรโดยมีการส่งเสริมให้เกษตรกรลดการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์บนพื้นที่สูง และทำการเกษตรแบบโรงเรือน เพราะใช้พื้นที่และแรงงานน้อยกว่าการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ แต่สร้างรายได้สูง เช่น การปลูกพริกหวานในโรงเรือนโดยขนาดของโรงเรือนที่เหมาะสม คือ 23×36 เมตร หรือประมาณ 2 งาน ซึ่งปลูกพริกหวานได้มากถึง 3,200 ต้น พริกหวานพันธุ์ที่นิยมปลูกเป็นพันธุ์สไปเดอร์ และพันธุ์อัลมิรันเต้ เพราะเติบโตเร็ว และเป็นที่ต้องการของตลาด เกษตรกรเริ่มปลูกพริกหวานในเดือนมีนาคม และพริกหวานออกดอกออกผล ตั้งแต่ เดือนมิถุนายน ไปจนถึง เดือนธันวาคม ใน 1 ฤดูการปลูก พริกหวานจะให้ผลผลิตประมาณ 5,000-6,000 กิโลกรัม และราคาประมาณกิโลกรัมละ 45-95 บาท โดยจำหน่ายให้กับร้านค้าโครงการหลวง ตลาดค้าส่งและตลาดในชุมชน ทำให้เกษตรกรมีรายได้ปีละ 200,000-400,000 บาท (Highland Research and Development Institute, 2014)

วิธีการวิจัย

ประชากรในการวิจัย คือ เกษตรกรผู้ประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่อาศัยอยู่ในเขตบ้านเขตนวน ตำบลสันทะ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน (ภาพที่ 1) จำนวน 177 ครัวเรือน

ภาพที่ 1: เขตพื้นที่หมู่บ้านในตำบลสันทะ อำเภอน่าน จังหวัดน่าน

ที่มา: ดัดแปลงจาก Santa Subdistrict Administrative Organization (2016); Google Inc. (2016)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ การสัมภาษณ์และการใช้แบบสอบถาม (ดัดแปลงจาก Tana, 2012; Sooawat, Seesang, & Chittaladakorn, 2014; Sirimongkonlertkun & Kongvee, 2015) โดยมีประเด็นที่สอบถามตามวัตถุประสงค์การวิจัยเป็นหลัก เนื้อหาในแบบสอบถามประกอบด้วย ข้อคำถามทั้งหมด 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 (ข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไป ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ สมาชิกในครัวเรือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ อาชีพหลัก อาชีพรอง รายได้รวมของครัวเรือนเฉลี่ยต่อปี แหล่งรายได้หลักของครัวเรือน ภาระหนี้สินของครัวเรือน แหล่งเงินทุนกู้ยืม และสาเหตุของภาระหนี้สิน) ส่วนที่ 2 (ข้อมูลสภาพการทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ประกอบด้วย ประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มาระยะเวลากี่ปี สภาพการถือครองที่ดินในการทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ที่ดินทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มีเอกสารสิทธิหรือไม่ จำนวนที่ดินในการทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ต้นทุนในการทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รายได้จากการทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ แรงงานในการทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ การเตรียมดินก่อนการเพาะปลูกข้าวโพด วิธีการควบคุมวัชพืช วิธีการทำลายเศษตอซังข้าวโพด ในปีต่อไปคาดว่าจะขยายหรือลดพื้นที่ประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์อีกหรือไม่ การประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของท่านส่วนใหญ่ได้กำไรหรือไม่ ท่านคิดว่าการประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ได้สร้างปัญหาให้กับท่าน หมู่บ้านหรือชุมชนของท่านในด้านใดบ้าง) และส่วนที่ 3 (ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ประกอบด้วย 6 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านแรงจูงใจ (ผู้รับซื้อผลผลิต มีการประกันราคา และสัญญาซื้อขาย กับเกษตรกร) ปัจจัยด้านความต้องการของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (สภาพแวดล้อมเหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์) ปัจจัยด้านต้นทุนการผลิต (เงินทุน/เมล็ดพันธุ์/ปุ๋ย/สารเคมี) ปัจจัยด้านแรงงาน ปัจจัยด้านผลผลิตราคา และ

แหล่งรับซื้อ และปัจจัยด้านเครื่องมือ/อุปกรณ์/และเครื่องจักรสำหรับทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์) เกณฑ์การแบ่งระดับความสำคัญของแต่ละปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ 1) ระดับ 5 หมายถึง ส่งผลต่อการตัดสินใจปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มากที่สุด 2) ระดับ 4 หมายถึง ส่งผลต่อการตัดสินใจปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มาก 3) ระดับ 3 หมายถึง ส่งผลต่อการตัดสินใจปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ปานกลาง 4) ระดับ 2 หมายถึง ส่งผลต่อการตัดสินใจปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์น้อย และ 5) ระดับ 1 หมายถึง ส่งผลต่อการตัดสินใจปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์น้อยที่สุด

วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไป และข้อมูลสภาพการทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกรที่ประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ โดยใช้การคำนวณ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และวิเคราะห์ข้อมูลเป็นรายข้อโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่อการประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกรที่ประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ โดยใช้การคำนวณ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยแบ่งระดับออกเป็น 5 ระดับ โดยการหาความกว้างของอันตรภาคชั้น (Sirimongkonlertkun & Kongvee, 2015) ซึ่งงานวิจัยนี้ได้ความกว้างของอันตรภาคชั้นเท่ากับ 0.8 ดังนั้น คะแนนเฉลี่ยที่ได้จากการแบ่งความกว้างของอันตรภาคชั้น มี 5 ช่วง ได้แก่ 4.21-5.00 (ส่งผลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในระดับมากที่สุด), 3.41-4.20 (ส่งผลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในระดับมาก), 2.61-3.40 (ส่งผลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในระดับปานกลาง), 1.81-2.60 (ส่งผลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในระดับน้อย), และ 1.00-1.80 (ส่งผลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในระดับน้อยที่สุด)

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในบ้านเขตนวน ตำบลสันทะ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน ประกอบด้วย 6 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านแรงจูงใจ ปัจจัยด้านความต้องการของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปัจจัยด้านต้นทุนการผลิต (เงินทุน/เมล็ดพันธุ์/ปุ๋ย/สารเคมี) ปัจจัยด้านแรงงาน ปัจจัยด้านผลผลิตราคา และแหล่งรับซื้อ และปัจจัยด้านเครื่องมือ/อุปกรณ์/และเครื่องจักรสำหรับทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (ตารางที่ 1) ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านแรงจูงใจ (ผู้รับซื้อผลผลิต มีการประกันราคา และสัญญาซื้อขาย กับเกษตรกร) โดยเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่บ้านเขตนวน ตำบลสันทะ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน เห็นว่าปัจจัยด้านแรงจูงใจ มีผลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในระดับน้อยที่สุด ทั้งประเด็นผู้รับซื้อผลผลิตมีการประกันราคาที่น่าพอใจ และประเด็นผู้รับซื้อผลผลิตมีสัญญาซื้อขายผลผลิตกับเกษตรกรผู้ผลิตที่น่าพอใจ มีผลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในระดับน้อยที่สุด เนื่องจากเกษตรกรให้เหตุผลว่าไม่ได้เข้าร่วมการประกัน

ราคา และสัญญาซื้อขาย กับผู้รับซื้อผลผลิต 2) ปัจจัยด้านความต้องการของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (สภาพแวดล้อมเหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์) โดยเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่บ้านเขตวัน ตำบลสันทะ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน เห็นว่าปัจจัยด้านความต้องการของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มีผลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.69) โดยประเด็นการใช้น้ำฝนในการทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (ค่าเฉลี่ย 4.85) และประเด็นข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เจริญเติบโตบนพื้นที่ดอน หรือพื้นที่ลุ่มที่ไม่มีน้ำขังได้ (ค่าเฉลี่ย 4.50) มีผลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในระดับมากที่สุด ส่วนประเด็นในเรื่องใช้น้ำจากระบบชลประทานในการทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มีผลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในระดับน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 1.12) เนื่องจาก เกษตรกรให้เหตุผลว่า พื้นที่ทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ลาดชัน ซึ่งข้าวโพดเลี้ยงสัตว์สามารถเจริญเติบโตได้ดี และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เป็นพืชที่ปลูกง่าย ทุนแล้ง และต้องการน้ำน้อย ซึ่งแหล่งน้ำที่ใช้ในการทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ส่วนใหญ่ คือ น้ำฝน เพราะไม่มีระบบชลประทาน 3) ปัจจัยด้านต้นทุนการผลิต (เงินทุน/เมล็ดพันธุ์/ปุ๋ย/สารเคมี) โดยเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่บ้านเขตวัน ตำบลสันทะ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน เห็นว่าปัจจัยด้านต้นทุนการผลิต (เงินทุน/เมล็ดพันธุ์/ปุ๋ย/สารเคมี) มีผลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.54) โดยประเด็นหาซื้อปัจจัยการผลิตได้ง่าย (เมล็ดพันธุ์/ปุ๋ย/สารเคมี) มีผลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.62) ขณะที่ประเด็นในเรื่องสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุน/เงินกู้มาทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ได้ง่าย มีผลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.16) ส่วนประเด็นในเรื่องมีเงินทุนส่วนตัวเพียงพอสำหรับการทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มีผลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.84) เนื่องจากเกษตรกรให้เหตุผลว่า ในพื้นที่บ้านเขตวัน และพื้นที่ใกล้เคียงมีแหล่งจำหน่าย เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย และสารเคมี เป็นจำนวนมาก และยังสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนกู้ยืมได้ง่าย 4) ปัจจัยด้านแรงงาน โดยเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่บ้านเขตวัน ตำบลสันทะ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน เห็นว่าปัจจัยด้านแรงงานมีผลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.40) โดยประเด็นมีแรงงานเพียงพอสำหรับทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มีผลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.67) ขณะที่ประเด็นในเรื่องค่าจ้างแรงงานในการทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ไม่แพงมีผลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.12) เนื่องจากเกษตรกรให้เหตุผลว่า การใช้แรงงานในการทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ส่วนใหญ่ใช้แรงงานในครัวเรือน และการช่วยงานกันของคนในชุมชน 5) ปัจจัยด้านผลผลิต ราคา และแหล่งรับซื้อ โดยเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่บ้าน

เขตวัน ตำบลสันทะ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน เห็นว่าปัจจัยด้านปัจจัยด้านผลผลิต ราคา และแหล่งรับซื้อ มีผลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.30) โดยประเด็นในชุมชนหรือพื้นที่ใกล้เคียงมีแหล่งรับซื้อจำนวนมากมีผลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.68) ขณะที่ประเด็นในเรื่องข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ให้ผลผลิตในปริมาณมากในแต่ละปีการผลิต มีผลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.46) ส่วนประเด็นในเรื่องราคาผลผลิตมีราคาสูงมีผลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในระดับน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 1.76) เนื่องจากเกษตรกรให้เหตุผลว่า ในชุมชน และพื้นที่ใกล้เคียงมีแหล่งรับซื้อจำนวนมาก และมั่นคง รวมถึงข้าวโพดยังให้ผลผลิตในปริมาณมากในแต่ละปีการผลิต และ 6) ปัจจัยด้านเครื่องมือ/อุปกรณ์/และเครื่องจักรสำหรับทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ โดยเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่บ้านเขตวัน ตำบลสันทะ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน เห็นว่าปัจจัยด้านเครื่องมือ/อุปกรณ์/และเครื่องจักรสำหรับทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มีผลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.96) โดยประเด็นมีเครื่องมือ/อุปกรณ์ สำหรับทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มีผลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.19) ประเด็นในเรื่องมีเครื่องจักรทุ่นแรง (เช่น รถไถ และรถยนต์) สำหรับในการเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มีผลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในระดับน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 1.73) เนื่องจากเกษตรกรให้เหตุผลว่า แต่ละครัวเรือนที่ประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มีเครื่องมือ และอุปกรณ์สำหรับทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์อยู่จำนวนมาก และส่วนใหญ่ไม่มีเครื่องจักรทุ่นแรง เช่น รถไถ และรถยนต์ เป็นต้น แต่ใช้วิธีการจ้างเกษตรกรที่มีเครื่องจักรทุ่นแรง มาขนผลผลิตไปจำหน่ายแทน

ตารางที่ 1: ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในบ้านเขตวัน

ปัจจัย	ระดับความพึงพอใจ					ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความพอใจ
	5 (ร้อยละ)	4 (ร้อยละ)	3 (ร้อยละ)	2 (ร้อยละ)	1 (ร้อยละ)		
1. ปัจจัยด้านแรงจูงใจ (ผู้รับซื้อผลผลิต มีการประกันราคา และสัญญาซื้อขาย กับเกษตรกร)							
1.1 ผู้รับซื้อผลผลิตมีการประกันราคาที่น่าพอใจ	-	-	-	-	100.0	0	น้อยที่สุด
1.2 ผู้รับซื้อผลผลิตมีสัญญาซื้อขายผลผลิตกับเกษตรกรผู้ผลิตที่น่าพอใจ	-	-	-	-	100.0	0	น้อยที่สุด
ระดับความพอใจโดยรวม							น้อยที่สุด
2. ปัจจัยด้านความต้องการของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (สภาพแวดล้อมเหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์)							
2.1 เจริญเติบโตบนพื้นที่ดอน หรือพื้นที่ลุ่มที่ไม่มีน้ำขังได้	51.5	46.7	1.8	-	-	0.54	มากที่สุด
2.2 ใช้น้ำจากระบบชลประทาน	-	-	-	11.5	88.5	0.32	น้อยที่สุด
2.3 ใช้น้ำฝนในการทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	85.5	14.5	-	-	-	0.35	มากที่สุด
2.4 ปลูกง่ายทนแล้ง และต้องการน้ำน้อย	34.5	49.7	15.8	-	-	0.69	มาก
2.5 อายุการเก็บเกี่ยวสั้น	15.8	37.6	46.7	-	-	0.73	มาก
ระดับความพอใจโดยรวม							มาก
3. ปัจจัยด้านต้นทุนการผลิต (เงินทุน/เมล็ดพันธุ์/ปุ๋ย/สารเคมี)							
3.1 สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุน/เงินกู้ ได้ง่าย	30.9	53.9	15.2	-	-	0.66	มาก
3.2 มีเงินทุนส่วนหัวเพียงพอสำหรับการทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	-	-	17.6	48.5	33.9	0.70	น้อย
3.3 หาซื้อปัจจัยการผลิตได้ง่าย (เมล็ดพันธุ์/ปุ๋ย/สารเคมี)	67.3	27.9	4.8	-	-	0.58	มากที่สุด
ระดับความพอใจโดยรวม							มาก
4. ปัจจัยด้านแรงงาน							
4.1 มีแรงงานเพียงพอสำหรับทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	14.5	50.3	23.0	12.1	-	0.86	มาก
4.2 ค่าจ้างแรงงานในการทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ไม่แพง	-	17.6	76.4	6.1	-	0.47	ปานกลาง
ระดับความพอใจโดยรวม							ปานกลาง
5. ปัจจัยด้านผลผลิต ราคา และแหล่งรับซื้อ							
5.1 ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ให้ผลผลิตในปริมาณมากในแต่ละปีการผลิต	18.8	26.7	36.4	18.2	-	1.00	มาก
5.2 ผลผลิตมีราคาสูง	-	-	-	76.4	23.6	0.43	น้อยที่สุด
5.3 ในชุมชนหรือพื้นที่ใกล้เคียงมีแหล่งรับซื้อจำนวนมาก	70.9	26.1	3.0	-	-	0.53	มากที่สุด
ระดับความพอใจโดยรวม							ปานกลาง
6. ปัจจัยด้านเครื่องมือ/อุปกรณ์/และเครื่องจักรสำหรับทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์							
6.1 ทุ่นมีเครื่องมือ/อุปกรณ์ สำหรับทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	34.5	49.7	15.8	-	-	0.69	มาก
6.2 ทุ่นมีเครื่องจักรทุ่นแรง (เช่น รถไถ และรถยนต์)	6.1	3.6	4.2	29.1	57.0	1.11	น้อยที่สุด
ระดับความพอใจโดยรวม							ปานกลาง

จากผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์พบว่า ปัจจัยด้านความต้องการของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (สภาพแวดล้อมเหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์) (ค่าเฉลี่ย 3.69) และปัจจัยด้านต้นทุนการผลิต (เงินทุน/เมล็ดพันธุ์/ปุ๋ย/สารเคมี) (ค่าเฉลี่ย 3.54) ส่งผลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในระดับมาก ส่วนปัจจัยด้านแรงจูงใจ (ผู้รับซื้อผลผลิต มีการประกันราคา และสัญญาซื้อขาย กับเกษตรกร) มีผลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในระดับน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 1.00)

ปัจจัยด้านความต้องการของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (สภาพแวดล้อมเหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์) และปัจจัยด้านต้นทุนการผลิต (เงินทุน/เมล็ดพันธุ์/ปุ๋ย/สารเคมี) ส่งผลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในระดับมาก เพราะว่าพื้นที่ทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในบ้านเขตวัน ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ลาดชัน ซึ่งข้าวโพดเลี้ยงสัตว์สามารถเจริญเติบโตได้ดี และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เป็นพืชที่ปลูกง่าย ทนแล้ง และต้องการน้ำน้อย ซึ่งแหล่งน้ำที่ใช้ในการทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ส่วนใหญ่ คือ น้ำฝน

เพราะไม่มีระบบชลประทาน รวมทั้งในพื้นที่บ้านเขตวัน และพื้นที่ใกล้เคียง มีแหล่งจำหน่าย เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย และสารเคมี เป็นจำนวนมาก และสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนกู้ยืมได้ง่าย ซึ่งให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านพื้นที่ที่ใช้ในการเพาะปลูก แหล่งน้ำ และเงินทุนในการเพาะปลูก เนื่องจากสภาพแวดล้อมเอื้อต่อการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (Waijaroen et al., 2013; Sooawat et al., 2014)

แนวทางในการพัฒนาอาชีพการเกษตร และลดพื้นที่ทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ควรมีการส่งเสริมการปลูกพืชที่ใช้พื้นที่น้อย แต่สร้างรายได้ที่เพียงพอต่อการใช้จ่ายในครัวเรือน เลือเก็บออมและเพียงพอต่อการชดเชยหนี้สินได้ รวมทั้งสามารถพื้นที่ลาดชันได้ อายุการเก็บเกี่ยวสั้น มีตลาดรับซื้อที่มั่นคง มีการใช้สารเคมีน้อย และส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อย ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของโครงการขยายผลโครงการหลวงขุนสถาน ที่มีนโยบายในการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพด้านการเกษตรโดยนำเทคโนโลยีจากโครงการหลวงมาใช้เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้ และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยมีการส่งเสริมให้เกษตรกรลดการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และทำการเกษตรแบบโรงเรือน เพราะใช้พื้นที่และแรงงานน้อยกว่าการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ แต่สร้างรายได้ที่มั่นคง เช่น การปลูกพริกหวานในโรงเรือน โดยขนาดของโรงเรือนที่เหมาะสม คือ 23×36 เมตร หรือประมาณ 2 งาน สามารถปลูกพริกหวานได้มากถึง 3,200 ต้น พริกหวานพันธุ์ที่นิยมปลูกเป็นพันธุ์ สุไปเดอร์ และพันธุ์อัลมอนด์ เพราะเติบโตเร็ว และเป็นที่ต้องการของตลาด ใน 1 ฤดูกาล การปลูกพริกหวานจะให้ผลผลิตประมาณ 5,000-6,000 กิโลกรัม และราคาประมาณกิโลกรัมละ 45-95 บาท โดยจำหน่ายให้กับร้านค้าโครงการหลวง ตลาดค้าส่งและตลาดในชุมชน ทำให้เกษตรกรมีรายได้ปีละ 200,000-400,000 บาท รวมทั้งโครงการหลวงได้มีการ สนับสนุนทางด้านเงินทุนและอุปกรณ์จำนวนหนึ่งให้แก่เกษตรกรผู้ที่เข้าร่วมโครงการฯ (Highland Research and Development Institute, 2014; Highland Research and Development Institute, 2016; Royal Project Foundation, 2016)

สรุปและข้อเสนอแนะ

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อตัดสินใจประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่สำคัญ คือ ปัจจัยด้านความต้องการของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (สภาพแวดล้อมเหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์) และปัจจัยด้านต้นทุนการผลิต (เงินทุน/เมล็ดพันธุ์/ปุ๋ย/สารเคมี)

ข้อเสนอแนะ

แนวทางในการพัฒนาอาชีพการเกษตร และลดพื้นที่ทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ควรมีการส่งเสริมการปลูกพืชที่ใช้พื้นที่น้อย แต่สร้างรายได้ที่เพียงพอต่อการใช้จ่ายในครัวเรือน เลือเก็บออมและเพียงพอต่อการชดเชยหนี้สินได้ รวมทั้งสามารถพื้นที่ลาดชันได้ อายุการเก็บเกี่ยวสั้น มีตลาดรับซื้อที่มั่นคง

กิตติกรรมประกาศ

บทความฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความอนุเคราะห์ขององค์การบริหารส่วนตำบลสันตะ อำเภอน่าน จังหวัดน่าน และโครงการขยายผลโครงการหลวงขุนสถาน ขอขอบคุณ นายจีระพงษ์ สารตา (กำนันบ้านเซตวัน) และ นางสาวประนิตดา กุณะพรม (สารวัตรกำนันบ้านเซตวัน) ที่อำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูล และขอขอบคุณประชาชนบ้านเซตวันที่ให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- Forest Land Management Office. (2014). *Forestry Statistics of Thailand* [in Thai]. Bangkok: Royal Forest Department.
- Google Inc. (2016). Santa Subdistrict. Retrieved August 18, 2016 from <https://www.google.co.th/maps/place/San+Tha,+Na+Noi+District,+Nan/@18.2887167,100.4870069,12z/data=!3m1!4b1!4m5!3m4!1s0x30d89cedf9d9cedf:0x40346c5fa8baaa0!8m2!3d18.2881442!4d100.5633676>.
- Highland Research and Development Institute. (2014). Basic Data of Khun Sathan Highland Development Project using Royal Project System [in Thai]. Retrieved August 18, 2016 from <https://www.hrdi.or.th/public/files/Areas-Profile/20-kst.pdf>
- Highland Research and Development Institute. (2016). Royal Project Extension [in Thai]. Retrieved August 15, 2016 from <https://web2012.hrdi.or.th/HighlandDevelop/detail/2000/> Royal Project Extension
- Pongkitworasin, S., & Talerngsri, K. (2015). *Highland Maize Farming and Deforestation: Problem and Restorations* [in Thai]. Bangkok: Knowledge Network Institute of Thailand.
- Royal Project Foundation. (2016). Background [in Thai]. Retrieved August 15, 2016 from <http://www.royalprojectthailand.com/about>
- Santa Subdistrict Administrative Organization. (2016). Santa Subdistrict Map [in Thai]. Nan: Santa Subdistrict Administrative Organization.
- Sirimongkonlertkun, N., & Kongvee, S. (2015). Study on The Effective Factors to Maize Cultivation in Hilly Area A Case Study in Wawee Sub-district, Mae-Sruai District, Chiang Rai Province [in Thai]. Bangkok: The Thailand Research Fund.

- Sooawat, C., Seesang, S., & Chittaladakorn, A. (2014). The Study of Farmers' Decision Making on Grain Production under Contract Farming in Thong Saen Khan District of Uttaradit Province [in Thai]. In *The 4th STOU Graduate Research Conference*. Bangkok: Sukhothai Thammathirat Open University.
- Tana, P. (2012). Decision Determinants on Contract and Non-contract Maize Production in Mae Chaem District, Chiang Mai Province [in Thai]. (Master' Thesis). Chiang Mai University.
- Waijaroen, D., Homyarmyen, K., Marangsri, N., Srisupha-olarn, A., & Daungkamol, K. (2013). Site Specific of Soil and Nutrient Management Recommendation of Maize in Phayao Province by Using DSSAT CERES-MAIZE Model [in Thai]. Bangkok: Office of Soil Survey and Land Use Planning.